

Україна взяла напрямок на створення сучасного європейського конституціоналізму [3, с. 25].

Що ж таке європейська інтеграція? Європейська інтеграція – це процес політичної, юридичної, економічної інтеграції європейських держав, а також частково розташованих в Європі. На сьогоднішній день європейська інтеграція досягається в основному за рахунок розширення Європейського Союзу та Ради Європи [5].

Отже, процес європейської інтеграції України це процес виходу України на міжнародну арену з відповідним рівнем вимог який спонукає до конституційного покращення і забезпечення ефективності фундаментальних інститутів.

Список використаних джерел

1. Вікіпедія: конституційний процес в Україні. URL: <https://uk.wikipedia.org/>
2. Козаченко А. І. Наукові погляди на проблему історії виникнення вітчизняного конституціоналізму. Теорія і практика правознавства: електр. наук. фах. вид. НЮУ ім. Я. Мудрого. 2016. № 1(9). URL: <http://nauka.jrakademy.kharkov.ua>
3. Козаченко А. І. Історія розвитку конституціоналізму в Україні: навч. посібник. Полтава: "Астроя". 2020. 217 с.
4. Гончаренко В. Конституція Української Народної республіки 1918 р. – вінець законодавчої діяльності Української Центральної Ради. Право України: юридичний журнал. 2018. № 4.
5. Вікіпедія: європейська інтеграція. URL: <https://uk.wikipedia.org/>

Пілюков Ю.

*к.ю.н., доцент кафедри кримінального права та процесу, економічної безпеки та правоохоронної діяльності
Західноукраїнського національного університету*

Різник Г.

*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету*

ВИДИ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ТА ЇХ ПРИКЛАДНЕ ЗНАЧЕННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ

Прийнятий у 2012 році новий Кримінальний процесуальний Кодекс України, суттєво змінив підходи до використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень. Із його прийняттям стали використовуватись нові види та форми спеціальних знань, змінився порядок залучення спеціалістів до участі у слідчих діях та підстави призначення судових експертів.

Незважаючи на те, що існує значна кількість наукових досліджень, пов'язаних із використанням спеціальних знань у кримінальних

провадженнях, зміст самого поняття «спеціальні знання» у юридичній науці досі тлумачиться неоднозначно.

У словнику української мови слово «знання» означає «обізнаність у чому небудь, наявність відомостей про кого, про що небудь, сукупність відомостей з якої-небудь галузі, набутих у процесі навчання, дослідження і т. ін.». [5, с. 641].

Слово «спеціальний» тлумачиться як призначений виключно для кого-, або чого-небудь, який має особливе призначення, стосується окремої галузі науки, техніки, мистецтва, призначений для спеціалістів цієї галузі. [6].

На думку В. К. Лисиченка, О. О. Ейсмана, З. М. Соколовського, П. П. Іщенко, В. Д. Арсеньєва, В. Г. Заблоцького, В. М. Махова, В. В. Юсупова та інших науковців, термін застосований у кримінальному процесуальному законодавстві «спеціальні знання» це - професійні знання в науці, техніці, мистецтві, ремеслі, релігії, економіці, медицині осіб, які залучені в установленому законодавством порядку до досудового розслідування, судового розгляду, виконавчого провадження як спеціалісти або експерти [2, с. 11; 7, с. 435]. Таке визначення, на наш погляд, найбільш повно відображає його зміст у сучасному розумінні.

У спеціальній літературі особи, які володіють спеціальними знаннями і залучаються до участі під час кримінального провадження, іменуються як «обізнані особи» [1, с. 38]. Законодавець до них відносить спеціаліста, експерта та перекладача.

Під час розслідування кримінальних правопорушень найчастіше використовуються криміналістичні знання. До них слід віднести спеціальні знання у галузях: судової фотографії та відеозйомки; криміналістичного слідознавства та трасології; техніко-криміналістичного дослідження документів і почеркознавства; криміналістичного зброєзнавства та судової балістики; габітології; криміналістичної реєстрації та обліків, тощо.

Використання спеціальних знань у кримінальному провадженні може відбуватись у різних формах. Більшість науковців схиляється до класифікації таких форм за ознакою процесуальної регламентації. До найбільш поширених процесуальних форм вони відносять - участь спеціаліста в проведенні слідчих (розшукових) дій та призначення судових експертиз.

В процесі проведення слідчих (розшукових) дій спеціалісти здійснюють фото-, та відеофіксацію обстановки місця події, допомагають слідчому у виявленні та вилученні слідів злочину, носіїв комп'ютерної інформації, необхідних документів, виготовляють схеми, зліпки, копії та зразки окремих матеріальних об'єктів, надавати письмові пояснення стороні, що їх залучила, звертати увагу учасників на характерні обставини чи особливості речей, документів або слідів [3, с. 242].

До участі у слідчих (розшукових) діях можуть залучатись також спеціалісти у сфері зброєзнавства, економіки (в тому числі

бухгалтерського, податкового обліку, фінансової звітності, ціноутворення), товарознавства, інформаційних та комп'ютерних технологій, судової медицини, психіатрії, психології тощо.

Призначення судової експертизи вважається найбільш ефективною та кваліфікованою процесуальною формою використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень.

Сутність проведення експертизи полягає в тому, що органи досудового розслідування й суду встановлюють фактичні дані, які неможливо встановити іншим шляхом і які мають суттєве значення для кримінального провадження.

До найбільш розповсюджених судових експертиз у кримінальних провадженнях слід віднести криміналістичні експертизи. До них відносять: трасологічні експертизи, технічні експертизи документів, почерку, вогнепальної, холодної зброї та боєприпасів.

В ході проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування більшості злочинів, можуть вилучатись різноманітні матеріальні об'єкти та сліди-відображення. До них слід віднести сліди пальців рук, ніг, взуття, транспортних засобів, інструментів та знарядь злочину тощо. Так, при вилученні слідів взуття виникають діагностичні питання щодо розміру, типу та виду взуття, яким залишений виявлений слід, придатності його до ідентифікації, встановлення тотожності із взуттям вилученим у злочинця. З метою встановлення, кому належать вилучені під час огляду сліди рук, слідчий призначає дактилоскопічну експертизу, за результатами якої можлива ідентифікація особи, яка торкалася, окремих предметів. Аналогічні запитання можуть виникати для діагностики або ідентифікації слідів механізмів та інструментів, транспортних засобів, окремих частин матеріальних об'єктів, що могли складати раніше єдине ціле [3, с. 243].

Об'єктами технічної експертизи документів та експертизи почерку є різноманітні документи та їх реквізити, рукописні тексти та підписи. Такі експертизи проводяться у випадках, якщо необхідно встановити достовірність відбитків печаток, штампів, спосіб їх нанесення, наявність змін в документах (підчинок, травлень, змивів, дописок, монтажу), встановлення виконавців рукописних текстів та підписів. Якщо об'єктом дослідження є грошові купюри, то експерт встановлює їх відповідність грошовим знакам, які знаходяться в офіційному обігу на території України (національна валюта), чи інших держав (іноземна валюта).

Об'єктами балістичних досліджень можуть бути: вогнепальна зброя та бойові припаси, сліди куль на перешкодах, а також сліди на самих кулях та гільзах, утворені за рахунок дії на них окремих конструктивних частин зброї. Під час розслідування у слідчого виникають питання щодо віднесення вилучених предметів до вогнепальної зброї, боєприпасів, визначення моделі зброї, виду боєприпасу, технічного стану, придатності для проведення пострілів, встановлення тотожності куль та гільз вилучених на місці події із зброєю вилученою у підозрюваного, обставин

при яких відбувалось застосування зброї та явищ, якими воно супроводжувалось.

Під час розслідування кримінальних правопорушень пов'язаних із незаконним обігом наркотиків, слідчого можуть цікавити питання щодо віднесення вилучених речовин до наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, що є об'єктами дослідження експертизи матеріалів речовин та виробів [3, с. 243-244].

Економічні експертизи є одними з ключових під час розслідування правопорушень у сфері економіки та окремих корупційних злочинів.

До найбільш характерних питань, що вирішує судово-економічна експертиза відносять: встановлення суми нестач або лишків матеріальних цінностей і грошових коштів; встановлення та підтвердження розміру матеріальної шкоди, що було завдано посадовими особами; встановлення правильності списання сировини та матеріалів, цільового використання коштів; перевірка правильності методики проведення документальної ревізії та достовірності її висновків, та інші питання [4, с. 105].

Висновки. Наведений перелік спеціальних знань, які використовуються у кримінальних провадженнях не є вичерпним. Залучення спеціалістів та експертів, що володіють спеціальними знаннями залежить від виду кримінального правопорушення і питань, які необхідно вирішити слідчому під час його розслідування.

Список використаних джерел

1. Бондаренко О.О. Поняття та класифікація обізнаних осіб у кримінальному судочинстві України. *Бюлетень з обміну досвідом роботи: Науково-практичне видання*. 2003. № 150. С. 37-40.
2. Лисиченко В. К., Циркаль В. В. Форми використання спеціальних знань і види участі фахівців на попередньому слідстві / В кн. Застосування спеціальних знань в боротьбі із злочинністю. Свердловськ, 1983. С. 11.
3. Пілюков Ю.О. Використання спеціальних знань у кримінальних провадженнях. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 4 (20). С. 240-245.
4. Понікаров В.Д. Судово-економічна експертиза : навчальний посібник. Харків: Інжен, 2005. 231 с.
5. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970-1980. Т. 3. 1128 с.
6. Тлумачний словник української мови. URL: <https://www.slovnyk.ua/index.php?swrd=спеціальний>
7. Юсупов В. В. Поняття «спеціальні знання» у законодавстві України. Сучасний стан криміналістичного забезпечення досудового розслідування : Матеріали конф. (Київ, 20 квітня 2017 р.). Київ. 545 с.